

Матеріали ХІ чергового з'їзду суддів України

Як уже повідомлялося, 22 лютого цього року у приміщенні Верховного Суду України відбувся ХІ черговий з'їзд суддів України. Пропонуємо увазі читачів звіт Ради суддів України, з яким виступив її голова, Перший заступник Голови Верховного Суду України Я.М. РОМАНЮК, та рішення з'їзду.

Шановні делегати з'їзду та гості!

Шановні колеги!

На нашому суддівському форумі у такому представницькому складі в черговий раз зібралися найбільш авторитетні судді з метою здійснення ґрунтовного аналізу процесів, що відбуваються в судовій системі, обговорення ідей щодо стану і розвитку судової влади України. Нам належить вирішити цілий комплекс питань, які постають перед суддівським співтовариством. Питань, важливих як для нас, так і для всього суспільства.

Впевнений, що з'їзд дасть новий імпульс для подальшого вдосконалення судової системи держави.

Період, що минув із часу проведення попереднього з'їзду, характеризується впровадженням важливих здобутків судової реформи, у більшості з яких втілено рекомендації міжнародних документів. У процесі реформування визначено вектор розвитку судової системи, започатковано значні організаційні перетворення. Посилено інституційні гарантії незалежності суддів, підвищено рівень суддівського самоврядування, здійснено значне оновлення процесуального

законодавства. Відбувається впровадження на практиці положень нового Кримінального процесуального кодексу України, завдяки якому наша держава у сфері регламентації кримінального судочинства має досягти рівня розвинених демократичних країн.

Упродовж цього року Україна вперше головує в ОБСЄ. Для нашої держави це висока честь і водночас висока відповідальність. Одним із пріоритетів головування визначено захист фундаментальних прав і свобод людини на всьому просторі ОБСЄ. Цей напрям покладає на Україну додаткові зобов'язання у цій сфері, в тому числі й щодо підвищення рівня судового захисту прав людини.

Президент України задекларував подальше реформування судової системи та процесуального законодавства, здійснюється підготовка відповідних конституційних змін.

На нинішньому етапі на долю Ради суддів України у новому складі було покладено відповідальну місію практичного втілення та розвитку багатьох прогресивних новел, запроваджених у процесі реформування.

Одним із наших пріоритетних завдань було забезпечити організаційну єдність функціонування судових органів, задля цього ми докладали значних зусиль.

Рада суддів України у своїй роботі керувалася тим, що ключовою фігурою у структурі судової влади, основною ланкою судової системи, що забезпечує її дієвість, є суддя. Фігура судді завжди була основоположною в механізмі здійснення правосуддя.

І, безумовно, безпосередні носії судової влади (головна рушійна сила судової системи України, в якій працює 767 судів і 8200 суддів) мають потребу в структурах, здатних виразити їх інтереси. Саме на цьому постулаті ґрунтувалася діяльність Ради суддів України. Ми прагнули, щоб органами, які б представляли інтереси кожного судді, були саме органи суддівського самоврядування.

Принцип колективного вирішення справ внутрішньо притаманний судовій владі. Його необхідно сприймати через призму правового статусу судді. Закон «Про судоустрій і статус суддів» проголошує єдність системи судів загальної юрисдикції та єдиний статус суддів, який означає рівність суддів незалежно від місця в судовій системі, юрисдикції та інстанції.

Судова влада не зможе функціонувати ефективно, якщо кожна з її складових обере свій шлях розвитку. Дискусії завжди неминучі, проте має бути симфонія. Необхідно за будь-яких умов уникнути дисонансу між суддями. Синхронізувати цей процес, виробити спільні для нас цілі, узгодити єдині шляхи їх досягнення — і було одним з основних завдань діяльності Ради суддів України.

Якщо болить один орган, то страждає увесь організм. Так і в судовій системі. Роздробленості не повинно бути. Тим більше неприпустимо, щоб від цього потерпали громадяни, які звертаються за судовим захистом. У зв'язку з цим ми доклали всіх зусиль для виконання саме консолідуючої функції, забезпечуючи тим самим громадянам єдиний судовий захист як гарантію рівності всіх перед законом і судом.

Показовою в цьому плані стала принципова позиція Ради суддів України щодо кольору мантий суддів. У лютому 2011 р. ми прийняли рішення, спрямоване на забезпечення єдиного (чорного) кольору мантиї, що уособлює єдиний статус судді як носія судової влади.

У Раді суддів України представлені і Конституційний Суд України, і кожна юрисдикція, і різні регіони. Таке представництво дає змогу належно оцінювати стан судової системи та її проблеми. Наші зусилля були спрямовані на залучення кожного

судді до діяльності із забезпечення правосуддя та участі в організації роботи судової системи.

Переконаний, подальше вдосконалення цієї функції полягає у розширенні компетенції органів суддівського самоврядування, що передбачатиме природні й логічні для них представницькі повноваження у відносинах з іншими органами державної влади та міжнародними організаціями. Це забезпечило б посилення можливості суддівського співтовариства відстоювати потреби правосуддя на державному рівні.

Очевидно, що саме необхідністю виконання представницьких функцій зумовлена пропозиція Президента України, направлена на розгляд Конституційної Асамблеї, щодо включення голови Ради суддів України до складу Вищої ради юстиції.

Рада суддів України вживала всіх заходів з метою забезпечення самоорганізації суддівського співтовариства, намагалася бути консолідуючою ланкою для вироблення спільних рішень стосовно функціонування судової влади, вдосконалення законодавства. Усі стратегічні питання вирішувалися дуже виважено, з урахуванням думки суддівського корпусу.

Натомість для виконання таких важливих державних функцій органи суддівського самоврядування практично не наділені відповідними дієвими повноваженнями. Проте яким би складним не був наш шлях, і як би важко не вирішувались наші проблеми, у своїй роботі ми виходили передусім із поставлених завдань і вживали всіх можливих заходів. Рада суддів України фактично брала участь і в бюджетному процесі, і в законопроектному, а не скаржилась на відсутність повноважень.

У цілому наші зусилля були спрямовані на те, щоб суддівське самоврядування стало значущим елементом у механізмі судової влади.

При цьому хочу наголосити, що попри занепокоєння, які висловлювались, ми змогли уникнути дублювання функцій органів суддівського самоврядування. Нам вдалося порозумітися з колегами й визначити алгоритм взаємодії — Рада суддів України опікувалася системними питаннями, а ради суддів спеціалізованих судів — більш прикладними, які стосувалися окремого суду чи судді.

У своєму виступі я маю можливість зосередитися лише на найбільш важливих напрямках і результатах роботи Ради суддів України.

За період діяльності Ради суддів України проведено 32 засідання, прийнято 222 рішення з актуальних питань вдосконалення судочинства, зміцнення статусу суддів, організаційного

і фінансового забезпечення діяльності судів, інформаційної відкритості правосуддя. Особлива увага, безумовно, приділялася завданням, які були поставлені перед нами Х позачерговим з'їздом суддів України.

Вважаю за необхідне детально висвітлити такі найбільш актуальні питання.

Найважливіша і, на жаль, одвічна тема — забезпечення незалежності суддів. Завдання глобальне і довгострокове.

На сьогодні в усьому світі аксіомою є те, що незалежність суддів — це фундамент, на якому ґрунтується верховенство права. Попри це проблема забезпечення незалежності завжди актуальна. Адже відстоювання незалежності — це не кампанія, а постійний процес.

І саме на органи суддівського самоврядування як пріоритетні покладено завдання вживати заходи щодо забезпечення незалежності суддів.

У своїй діяльності Рада суддів України керувалася тим, що формального проголошення незалежності суддів недостатньо. В Україні мають бути забезпечені ефективні, а не декларативні гарантії незалежності суддів. Ми категорично відстоювали позицію, що такі гарантії мають бути представлені не абстрактними тезами, а практичними пропозиціями і конкретними діями.

Суддівський корпус України всіляко підтримує вжиття Президентом України системних заходів у цій сфері. Зокрема, глава держави ініціював прийняття Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій незалежності суддів», а також вніс на розгляд Конституційної Асамблеї проект Закону «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів». Ці законодавчі ініціативи були предметом розгляду Ради суддів України, на них надано схвальні висновки. Такий рівень уваги до цієї проблеми свідчить про її гостроту.

Незважаючи на інституційне посилення гарантій незалежності суддів, які повною мірою відповідають міжнародним стандартам, проблеми забезпечення незалежності суддів виникають практично на всіх етапах їх професійного життя.

За результатами проведеного Радою суддів України спільно з Центром суддівських студій влітку 2011 р. моніторингу незалежності суддів, міжнародні експерти відзначили позитивний приклад Президента України, який постійно в публічних заявах висловлює повагу до незалежності судів та суддів. На жаль, його приклад не завжди наслідують інші посадовці.

Особливо тема зневажливого ставлення до судів стала предметом спекуляцій напередодні парламентських виборів.

Не можу в черговий раз обійти увагою демонстративну позицію колишнього Віце-прем'єр-міністра України — міністра соціальної політики України С.Л. Тігіпка. В ефірі одного із загальнонаціональних телеканалів у вересні 2012 р. він заявив: «Суди працюють на якесь замовлення... Ми зменшили адміністративний тиск на них, але вони практично працюють самі на себе, і правди там сьогодні ні люди, ні підприємства практично не знаходять. Це головна біда».

Подібні висловлювання, які не лічать державному посадовцю такого високого рівня, С.Л. Тігіпко дозволив собі не вперше. Вони прозвучали вже після того, як аналогічні звинувачення суддів цим же політиком серед інших причин зумовили прийняття Радою суддів України звернення до суб'єктів виборчого процесу.

У зв'язку з цим Рада суддів України змушена була поінформувати Президента України та звернутися до Прем'єр-міністра України з проханням вжити відповідні заходи реагування, що, врешті, стало результативним.

Проте буквально тиждень тому ще більш неприпустимі висловлювання стосовно суддів прозвучали у виступі колишнього міністра юстиції, а нині — співголови Комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права С.П. Головатого. В ефірі телеканалу «Інтер» він заявив, що в Україні судді знущуються над людьми, чинять свавілля, яке веде до тиранії, приймають несправедливі рішення за гроші, а також вживав щодо суддів такі грубі вислови, які я не можу собі дозволити процитувати.

Відповідне звернення з'їзду суддів до Президента України у зв'язку з цими висловлюваннями С.П. Головатого, який позиціонує себе як поборник верховенства права, пропонується в проекті рішення з'їзду.

Я хочу звернутися до таких посадовців: правосуддя — це не власність державної влади. Це соціальна цінність демократичного суспільства, що належить усім громадянам країни. Образи та приниження суддів — це передусім посягання на авторитет держави, адже судді ухвалюють рішення не від свого імені, а від імені України. Без правосуддя не зможе жити ніхто, адже ніщо не здатне його замінити.

Необхідно наголосити, що випадки спроб здійснити тиск на суддів є далеко не поодинокими. Останнім часом особливого поширення набули такі методи впливу на правосуддя, як різні пікети,

голодування, мітинги. Вони в основному організуються політичними силами з метою досягнення бажаних результатів розгляду конкретних справ. Під гаслами боротьби за справедливість такі акції є формою впливу на судочинство.

Найпростіше спрямувати потоки негативу, які з'являються в суспільстві, на суди. Легше за все вказати на суддів як на винуватців усіх негараздів. Проте це надзвичайно небезпечно, адже суд — це один із оплотів демократії.

З метою усунення зазначених негативних явищ Рада суддів України 29 серпня 2012 р. прийняла звернення до суб'єктів виборчого процесу та 21 вересня 2012 р. — звернення до засобів масової інформації, із закликом утримуватися від дій, які могли б призвести до втручання у здійснення правосуддя, впливу на суд і неповагу до суду, а також перешкоджання ухваленню законних і обґрунтованих судових рішень. Поінформовано також Президента України про факти дискредитації судової влади, що мали місце під час публічних виступів окремих представників органів державної виконавчої влади.

З метою протидії спробам впливу на суддів Рада суддів України вживала також інші системні заходи. Зокрема, новелою Закону «Про судоустрій і статус суддів», яку, до речі, відзначили як прогресивну й міжнародні експерти і яку ставлять за приклад іншим державам, є право судді, що вбачає загрозу своїй незалежності, безпосередньо звернутися до Ради суддів. Ми, у свою чергу, зобов'язані невідкладно перевірити таке звернення й ужити відповідних заходів реагування.

Кожен такий випадок був предметом розгляду Ради суддів України, яка намагалася всіма можливими способами виправити ситуацію. Невідкладно призначалося вивчення цього питання членом Ради суддів, звернення судді розглядалось на нашому найближчому засіданні та відповідно до результатів розгляду направлялось до Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України чи інших повноважних органів державної влади.

Проте слід визнати, що на сьогодні в нас недостатньо важелів впливу для усунення загроз незалежності суддів. На практиці більшість повноважень Ради суддів України виявляються декларативними. Наші права у цій сфері обмежуються одними тільки зверненнями з відповідними пропозиціями до органів державної влади та місцевого самоврядування, що, як засвідчує практика, нерідко залишаються поза їх увагою.

Необхідно законодавчо вирішити проблему взаємодії Ради суддів України з іншими органами державної влади, запровадити механізм ефективної протидії органів суддівського самоврядування спробам посягань на незалежність суддів.

Зокрема, експерти Ради Європи у Звіті щодо органів суддівського самоврядування та кар'єри суддів (березень 2011 р.), зазначають про важливість того, щоб рада суддів була органом прийняття рішень, а не органом, що приймає лише рекомендації на адресу інших державних органів.

Необхідно, щоб усі звернення органів суддівського самоврядування були предметом обов'язкового та невідкладного розгляду, а також вжиття відповідних заходів реагування. І Рада суддів України виступила з такою законодавчою ініціативою, подавши відповідні пропозиції до Кабінету Міністрів України.

Проте ми знаходили можливі способи вирішення цих питань і за наявних повноважень. Щодо більшості питань була розгорнута широка дискусія, в якій брали участь юристи-практики, представники громадськості та ЗМІ, зарубіжні експерти. Ми активно співпрацювали також з інститутами громадянського суспільства.

Завдяки безкомпромісній позиції Ради суддів України щодо відстоювання інтересів суддівського співтовариства вдалося уникнути багатьох помилок.

Рада суддів України брала активну участь також у вдосконаленні правової бази з метою зміцнення статусу суддів, зокрема в розробці законопроектів, які ми подавали суб'єктам права законодавчої ініціативи.

За період своєї роботи Рада суддів України розробила та внесла суб'єктам права законодавчої ініціативи 12 законопроектів.

Ми послідовно наполягали на тому, що з метою запобігання загрозам незалежності доцільно було б передбачити право Ради суддів України надавати висновки щодо відповідних законопроектів. Такі висновки повинні мати правове значення і обов'язково враховуватись Парламентом. Ці зміни дали б змогу включити Раду суддів України у законотворчий процес як обов'язкового учасника. Аналогічна практика у Ради суддів України вже напрацьована. Конституційний Суд України у всіх випадках розгляду справ, пов'язаних із здійсненням правосуддя, направляє нам такі подання. Зокрема, ми підготували сім правових висновків стосовно порушених питань. І в більшості випадків Конституційний Суд дослухався до нашої позиції.

Однак хочу наголосити, що найкращим превентивним механізмом від необґрунтованого втручання в діяльність суддів є не інституційні гарантії, а рівень розвитку правосвідомості в цілому, повага до суддівського статусу, а також зацікавленість інших органів державної влади в забезпеченні незалежності суддів.

Громадськості необхідно усвідомити, що судді, відстоюючи свою незалежність, дбають не лише про себе (вони люди стійкі, досвідчені, можуть витримати багато випробувань). Але ж чи заінтересоване в цьому суспільство?

Рада суддів України постійно переймалася питаннями соціального захисту суддів як однією зі складових незалежності. Напрацьовувались та подавались суб'єктам права законодавчої ініціативи відповідні законопроекти.

У січні цього року ми звернулися до Уряду та народних депутатів України — членів Комітету з питань верховенства права і правосуддя стосовно підтримки розробленого нами законопроекту про внесення змін до Закону «Про судоустрій і статус суддів» щодо посилення гарантій незалежності суддів.

Законопроект має врегулювати комплекс питань щодо матеріального і соціально-побутового забезпечення суддів, зокрема відновити рівень гарантій, які існували до прийняття цього закону.

Ми запропонували передбачити: недопущення звуження змісту та обсягу гарантій незалежності судді, у тому числі рівня його матеріального і соціально-побутового забезпечення, відновлення права на відставку судді за станом здоров'я, що перешкоджає продовженню виконання обов'язків, стосовно виплати премій, щодо розширення посад для зарахування до суддівського стажу, гарантій щодо забезпечення суддів житлом, а також умов медичного обслуговування, санаторно-курортного лікування тощо.

Більшість із цих питань Рада суддів України порушувала неодноразово.

Ми також наполягаємо на відновленні норми щодо розміру щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці, яка була запроваджена Законом «Про судоустрій і статус суддів». Експерти Ради Європи визнали прогресивним правове регулювання у цій сфері і вказали як на взірць для інших країн регіону. Натомість це досягнення було знівельовано в результаті проведення пенсійної реформи.

Сподіваємось, що наші ініціативи буде втілено в життя, органи, від яких залежить вирішення цих питань, до нас дослухаються. Адже Президент України у виступі на церемонії складення

присяги суддями, вперше призначеними на посаду, у грудні 2012 р. запевнив: «Незважаючи на продовження економічної кризи та обмеженість бюджетних ресурсів, ми продовжимо наполегливо працювати в напрямі посилення соціального захисту суддів та забезпечення належних умов їх праці».

Рада суддів України не залишилась також осторонь проблеми захисту незалежності суддів у питанні щодо перевірки судів органами контрольно-ревізійної служби (тепер — Державної фінансової інспекції). Наша позиція полягала в тому, що представники органів виконавчої влади не в праві перевіряти фінансову дисципліну судових установ. За міжнародними стандартами такими повноваженнями наділяються рахункові палати. Тим самим унеможливлується конфлікт інтересів. Адже, з одного боку, ці органи перевіряють дотримання судами бюджетного законодавства, а з другого — в самих судах перебувають на розгляді тисячі справ, у яких ці ж служби є сторонами спору. За таких обставин можуть виникнути об'єктивні сумніви щодо неупередженості суду.

З огляду на це Рада суддів звернулася до Президента України з проханням дати доручення Уряду щодо недопущення вчинення органами виконавчої влади дій, які можуть поставити під сумнів незалежність судів, зокрема проведення таких перевірок.

Разом із тим життя ставило перед нами й інші виклики, які потребували нагального реагування. Такі проблеми, зокрема, створила норма закону щодо заповнення та оприлюднення щорічних декларацій про майновий стан суддів. Рада суддів України розуміла можливі загрози й усвідомлювала потребу в негайному втручанні. Врешті вдалося переконати Міністерство фінансів, що затверджена форма декларації ставить під загрозу незалежність судді. Адже за наявності оприлюдненої інформації про його місце проживання та місцезнаходження нерухомого майна сторони процесу могли використати ці дані для тиску на суддю. Спершу ми домоглися внесення змін до порядку заповнення декларації, за якими граfi щодо місця свого проживання та місцезнаходження нерухомого майна судді могли заповнювати за власним бажанням, а через рік вдалося на законодавчому рівні позбавити суддів обов'язку подвійного декларування — і за Законом «Про засади запобігання і протидії корупції», і за Законом «Про судоустрій і статус суддів». Одночасно було врегульовано питання щодо неоприлюднення особистих даних із декларацій суддів.

Вважаю, що нікого не потрібно переконувати в тому, скільки загроз вдалося відвернути завдяки нашій принциповій позиції.

Підсумовуючи, підкреслюю: тема незалежності залишається актуальною, що потребує врахування при розробці відповідної державної політики у сфері правосуддя і вжиття дієвих заходів.

Проте саме нам, суддям, необхідно постійно відстоювати нашу незалежність, захищаючи при цьому не лише свій статус, а й інтереси держави та суспільства. А органам суддівського самоврядування належить цей процес очолити.

У центрі уваги Ради суддів України перебували також питання морально-етичного характеру поведінки суддів. Суддя — це більш ніж професія. Це спосіб життя за особливим кодексом честі. Високий статус судді зобов'язує його завжди бути еталоном у всіх відношеннях. Вкрай важливо при цьому регулювати поведінку судді однозначними і прозорими нормами з метою уникнення довільних стандартів.

У зв'язку з цим на виконання рішення X з'їзду суддів України при розробці Кодексу суддівської етики ми виходили з того, що має бути звід чітких правил. Судді повинні усвідомлювати, якої поведінки від них очікують, і суспільство про це має знати. Кодекс покликаний стати інструментом професійного і морально-етичного зміцнення суддівського корпусу.

Перед нами постало особливо складне завдання, адже суддівська етика — тонка матерія. Навіть на міжнародному рівні немає універсальних стандартів у цій сфері.

У зв'язку з цим при підготовці Кодексу суддівської етики була проведена велика робота на основі широкого суспільного обговорення. Проект кодексу було надіслано в усі суди, проведено сім регіональних круглих столів, у яких взяли участь судді, науковці та представники громадськості. Результати обговорення підбито на міжнародній науково-практичній конференції за участю зарубіжних фахівців. На офіційному веб-порталі судової влади було створено форум для обговорення пропозицій.

Новий Кодекс суддівської етики — це універсальний звід правил для кожного судді. Чинний на сьогодні Кодекс професійної етики судді був затверджений ще у 2002 р. За цей період склалась певна практика його застосування, виявлено положення, що потребують коригування, зазнала значних змін законодавча база правосуддя. Все це зумовило необхідність вдосконалення і розвитку положень про суддівську етику. Новий проект редакції Кодексу відповідає як законодавству,

так і вимогам часу, є близьким до Бангалорських принципів поведінки суддів. Більш детально про зміст Кодексу доповість секретар Ради суддів України Т.П. Козир.

Хочу звернути увагу на таке. Одним із ключових у новій редакції Кодексу є питання відмежування принципів поведінки судді від системи дисциплінарних норм. Ми пропонуємо таке рішення: порушення стандартів професійної етики, встановлених цим Кодексом, не тотожні складам дисциплінарних проступків та підставам дисциплінарної відповідальності суддів.

Важливою новелою є також утворення при Раді суддів України дорадчого органу — комісії з питань суддівської етики для надання консультативної допомоги щодо правил етики суддів.

Не менш важливим завданням, поставленим перед Радою суддів України з'їздом суддів, була й розробка пропозицій щодо законодавчого визначення норм навантаження на одного суддю.

Такі спроби здійснюються далеко не вперше. Цим питанням займалися ще попередні склади Ради суддів України, і X з'їзд суддів доручив нам довести цю роботу до логічного завершення.

Завдання є суттєвим. Нам необхідно виробити критерії, які б дали змогу з урахуванням медичних показників визначити обсяг роботи, за якого суддя міг би працювати найбільш ефективно та якісно. Коли ж суддя працює з перевищенням нормативу, очевидно, збільшується ймовірність помилкового рішення, а він вершить людські долі.

Потрібно надати можливість судді розглядати справи з усією ретельністю, а не за існуючих на сьогодні умов, коли розгляд справ фактично поставлено на конвеєр. Надмірне навантаження просто змушує суддів поставити здійснення правосуддя на потік, що є неприпустимим.

Завдяки цьому документу, по-перше, слід буде визначати потреби в кількісному складі суддів у кожному суді й, по-друге, перевищення визначеного методикою нормативу навантаження даватиме можливість установлювати надбавку до розміру суддівської винагороди за напруженість роботи. Адже загальновідомо, що в різних регіонах, а подекуди й у різних судах одного регіону навантаження на суддю істотно різняться, хоча розмір суддівської винагороди однаковий для всіх, і цей фактор у законі не враховано.

З цією метою Рада суддів України звернулася до експертів проекту «Справедливе правосуддя» USAID, які мають досвід експертного визначення норм навантаження на суддів у зарубіжних державах. За допомогою незалежних фахівців цього проекту проведено дослідження, в якому взяли

участь 66 % голів місцевих загальних судів та понад 4 тис. суддів із 84 цих судів. У результаті було визначено середній час, необхідний для підготовки та розгляду кожної категорії справ.

На основі цього дослідження Рада суддів України погодила проект Закону про внесення змін до Закону «Про судоустрій і статус суддів» та звернулася з цією ініціативою до Кабінету Міністрів України.

Хочу наголосити: незважаючи на перевантаження, судова система України виявилась дуже витривалою, долаючи всі перешкоди та працюючи на межі своїх можливостей.

Збільшення навантаження на суддів є сучасною тенденцією розвитку правосуддя і в зарубіжних державах. Проте жодна судова система не в змозі розширюватися необмежено.

Очевидно, що без запровадження принципово нових підходів проблему зниження навантаження на суддів вирішити неможливо. Потрібно застосовувати методи, які широко зарекомендували себе у світі. Ми уникнемо колосальних витрат, якщо знімемо з судів невластиві їм функції. Необхідно також усунути недосконалість норм, які створюють у багатьох випадках спірні ситуації штучно, зумовлюючи ініціювання багатьох однотипних позовів.

Безумовно, ті виклики та випробування, які на сьогодні постають перед судовою системою України, не унікальні. Аналогічні проблеми були характерними і для багатьох інших держав. Однак чітке усвідомлення нашої стратегічної цілі та механізмів, які забезпечать її досягнення, допоможе зробити систему правосуддя прозорішою та ефективнішою. Адже важливим є не так становище, в якому ми перебуваємо, як напрям, в якому ми рухаємось.

Задля цього у грудні минулого року Радою суддів України затверджено Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013—2015 роки. Ним передбачено, що розвиток правосуддя має бути спрямований передусім на забезпечення його доступності, справедливої судової процедури, незалежності, неупередженості, професіоналізму суддів, ефективності судового захисту.

При розробці цього Стратегічного плану було проведено серйозну роботу із залученням провідних зарубіжних експертів, суддівського корпусу, юристів-практиків і громадськості. Було також організовано 11 регіональних круглих столів, підсумки обговорення підбито на міжнародній науково-практичній конференції.

Прошу делегатів з'їзду підтримати цей план, щоб позиція суддівського корпусу стала орієнтиром для законодавця у визначенні напрямів подальшого реформування судової системи.

Крім того, Радою суддів було вжито комплекс заходів, спрямованих на забезпечення права громадян на доступ до правосуддя. Щоб отримати об'єктивну картину проблем у цій сфері, ми вирішили з'ясувати думку безпосередньо суспільства.

З цією метою 15 серпня минулого року спільно з Центром суддівських студій ми провели моніторинг стану незалежності суддів у всіх апеляційних і місцевих судах, у якому взяла участь понад 21 тис. респондентів. Було здійснено унікальне за масштабом і комплексністю опитування громадян-відвідувачів судів щодо їх оцінки незалежності, неупередженості та доступності правосуддя. До анкети вперше включено, наприклад, питання щодо зручності умов перебування громадян у суді; ефективності організації роботи суду; коректності ставлення суддів і працівників апарату.

Результати проведеного моніторингу дали змогу виявити найбільш проблемні питання в організації роботи судів, які потребують усунення.

З метою забезпечення права кожного на судовий захист і на виконання відповідного доручення Президента України нами затверджено План заходів щодо підвищення рівня правових знань громадян про судові процедури, функціонування судової системи та порядок захисту своїх прав і охоронюваних законом інтересів.

Пропшу схвалити розроблений нами План заходів, щоб цей документ став керівництвом до дії для кожного суду.

Розбудова в Україні інформаційного суспільства передбачає також інформаційну відкритість здійснення правосуддя. У зв'язку з цим Рада судів України приділяла значну увагу проблемам взаємовідносин преси і судів, розробці чітких принципів їх співробітництва. Ми виходили з того, що саме наша закритість породжує інформаційний вакуум, який зумовлює виникнення хибних стереотипів про роботу судів.

Рада судів України керувалася тим, що з метою забезпечення підвищення відкритості здійснення правосуддя необхідно змінити підхід до роботи зі ЗМІ. Якщо ми самі не будемо заявляти про свою позицію, її висловлять інші — замість нас. Домисливши і приписавши ті мотиви й дії, які не відповідають дійсності. І потім ми самі будемо скаржитись на некомпетентність журналістів та заангажованість експертів. Чи не простіше й доцільніше нам самим відповідати на ті запитання, які ставить перед нами суспільство через ЗМІ?

Проте ми не повинні чекати, доки журналісти почнуть об'єктивно висвітлювати роботу судів. Ми разом — і судді, і ЗМІ — повинні попрацювати над зміною нашої взаємодії для її покращення.

Безумовно, судова влада в змозі виконувати свою суспільну місію тільки за умови досягнення високого ступеня довіри до суду. У висновках за результатами моніторингу, про який я вже говорив, експерти зазначають, що лише 20 % опитаних громадян формують своє ставлення до судів із власного досвіду. Очевидно, що на показник довіри інших громадян, яких більшість, впливають передусім сформовані стереотипи про стан правосуддя, а також інформація, отримана зі ЗМІ.

Необхідно також наголосити, що суди функціонують не ізольовано від суспільства. Для судової системи характерні такі ж проблеми, які є аналогічними для всіх державних інститутів. У зв'язку з цим і довіра громадян до судів перебуває на тому ж рівні, що і до інших органів державної

влади. Показовими у цьому плані є дані Європейського соціального дослідження, згідно з якими довіра українців до судів становить 2,1 бала за 5-бальною шкалою. Рівно такий же рівень довіри громадян до Уряду, Прокуратури, міліції, а також страхових компаній. Не набагато вищим є цей показник щодо ЗМІ, органів Державної податкової інспекції, місцевих органів влади, армії, профспілок і приватних підприємців — від 2,3 до 2,9 бала. Натомість щодо Парламенту й політичних партій він ще нижчий — 2,0 бала.

Крім того, звертає на себе увагу динаміка показника довіри громадян до судово-правової системи: у 2007 р. він становив 2,45 та знизився до 1,91 у 2009 р. Натомість у 2011 р. знову збільшився до 2,26.

Результати цього дослідження також засвідчили, що абсолютної довіри до судово-правової системи немає в жодній країні Європи. Навіть у таких розвинених демократичних державах, як Велика Британія і Франція, він становить 5,2 та 4,9 бала відповідно за 10-бальною шкалою.

На думку експертів, на показник довіри громадян до суду впливають різні фактори, в тому числі відсутність стриманості у висловленні власних суб'єктивних думок щодо судових рішень і суддів представниками влади та ЗМІ. Підвищити довіру до правосуддя можливо, як мінімум, завдяки припиненню приниження авторитету судової влади чиновниками різних рівнів і політиками у ЗМІ.

У зв'язку з цим для того, щоб змінити на сьогодні громадську думку, недостатньо лише ухвалення законних і справедливих судових рішень. До свідомості кожного необхідно донести, що шанобливе ставлення до суду повинно стати ознакою національної гідності.

Суди розглядають величезну кількість справ, більшість із них — правильно і з дотриманням строків.

Так, у 2012 р. на розгляд судів першої інстанції надійшло 4,2 млн. справ і матеріалів, розглянуто — 4,4 млн. справ і матеріалів. При цьому наявна позитивна динаміка з більшості показників оперативності розгляду справ. Зокрема, кількість справ, розглянутих понад строки, встановлені ЦПК, у 2012 р. зменшилась на 30 % щодо рівня 2011 р. У господарських справах цей показник зменшився на 15 %. Кількість кримінальних справ, призначених до розгляду з порушенням строків, зменшився на 43,5 %.

Високими залишаються показники якості розгляду справ. Зокрема, питома вага скасованих і змінених в апеляційному порядку судових рішень місцевих судів у 2012 р. у господарських справах

становить 4,0 %, у цивільних справах — 4,9 %. Питома вага кількості осіб, стосовно яких в апеляційному порядку скасовано і змінено вирoki місцевих судів у кримінальних справах, — 7,6 %.

Ці цифри красномовно свідчать про те, що, незважаючи на постійне недофінансування, тиск, надмірне навантаження, судова система працює ефективно. Суддям про це добре відомо. Проте цього замало — потрібно, щоб про це знало і суспільство.

Більшість журналістів, які висвітлюють юридичну тематику, прекрасно володіють питаннями щодо правосуддя, щиро бажають зміцнення судової влади. І нам, суддям, потрібно з ними співпрацювати, щоб зламати стіну недовіри між нами.

З метою зміни такої ситуації та подолання негативних явищ у цій сфері Рада суддів України у листопаді 2012 р. затвердила Концепцію інформаційно-комунікаційної стратегії, яка виносить сьогодні на ваше схвалення. З метою забезпечення прозорості та відкритості роботи Ради суддів України діє наш офіційний сайт, на якому також запроваджено форум для забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю.

Рада суддів України здійснила також значний обсяг роботи щодо підготовки цілої низки нормативних документів, яких вимагав реформений закон.

У стислі строки ми мали розробити та затвердити Положення про автоматизовану систему документообігу суду, Положення про Державну судову адміністрацію України, Положення про автоматизовану систему визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який проводитиме перевірку даних щодо наявності підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, Положення про порядок обрання суддів — членів кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури України, Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції, зразки посвідчень судді, голови суду та його заступника, судді у відставці, народного засідателя та присяжного; погодити Положення про службу судових розпорядників та організацію її діяльності тощо.

Безумовно, затвердженню кожного з цих документів передували ґрунтовна робота із залученням фахівців і широке обговорення.

У центрі уваги Ради суддів України постійно перебували також питання фінансової складової незалежності суддів.

На сьогодні неналежний стан фінансування судів переносить це питання в політичну площину. Проблеми судів, що виникають на ґрунті незадовільного фінансування, стають проблемами мільйонів людей, які втрачають віру не

лише в правосуддя, але і в державу. Стан приміщень судів у численних випадках настільки незадовільний, що взагалі компрометує правосуддя.

Динаміка бюджетних асигнувань за останній період свідчить про наявність певних позитивних зрушень щодо фінансування судів. Так, у 2013 р. бюджет судової влади становить близько 4,9 млрд. грн, що на 2,15 млрд. грн, або 77 % більше, ніж у 2010 р. Щодо рівня 2012 р. відбулося зростання на 93,7 млн. грн, або 1,9 %.

Натомість, незважаючи на збільшення відсотка задоволення бюджетного запиту судової влади — з 29 % у 2010 р. до 47 % у 2013 р., все ж стан фінансування судової системи на рівні, що не забезпечує навіть половину від потреби, є неприпустимим.

При цьому питома вага видатків на фінансування судової влади у видатковій частині Державного бюджету у 2010 р. була мізерною — лише 0,9 %, у 2013 р. — також тільки 1,2 %.

Відбувається це передусім тому, що судова система виступає в ролі прохача, адже рішення про виділення фінансових ресурсів приймають органи виконавчої та законодавчої влади.

У зв'язку з цим одним із головних завдань, що поставили перед нами, є необхідність зміни принципів фінансування судової системи та встановлення контролю з боку суддів за судовим бюджетом. Рада суддів України на загальнодержавному рівні постійно привертає увагу до цієї проблеми і вживає дієвих заходів щодо виправлення ситуації.

Ми наполягали на виключенні органів виконавчої влади із процесу формування бюджету судової системи. З огляду на принцип розподілу влади та незалежність суддів неприйнятним є те, що Міністерство фінансів може скорочувати бюджетний запит судової влади. Це передбачають і рекомендації міжнародних документів.

Європейська хартія про статус суддів наголошує, що судді повинні брати участь у прийнятті будь-яких рішень, пов'язаних із визначенням бюджетних коштів, які виділяються судам. Тому ми постійно наполягали на встановленні обов'язкової участі Ради суддів України в розрахунку потреб фінансового забезпечення судів, його обговоренні Урядом і Парламентом.

На превеликий жаль, у нас цей принцип у законодавстві не закріплено. Основним гравцем на фінансовому полі, який має захищати інтереси судів, є Державна судова адміністрація України. Саме через ДСА ми й намагаємося впливати на процес формування бюджету судової влади.

Ми постійно акцентували увагу ДСА на тих принципах і підходах, які мають відстоюватися при складанні проекту державного бюджету. А у 2011 р. ми наполягли на розгляді Радою суддів України інформації ДСА щодо визначення видатків на фінансування судів, у 2012 р. Рада суддів України погоджувала бюджетний запит ДСА на 2013 р.

Представники Ради суддів України також брали участь у нарадах, що проводилися в Міністерстві фінансів, Кабінеті Міністрів України, на яких відстоювали свою позицію.

Крім того, Законом «Про судоустрій і статус суддів» передбачено прогресивну норму щодо повноваження конференцій суддів обговорювати і вирішувати питання фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів. Я неодноразово наголошував на необхідності втілення цього механізму на практиці з метою підсилення бюджетного запиту позицією саме суддівського корпусу.

Проте попри відсутність у Ради суддів України реальних важелів впливу на бюджетний процес завдяки нашій принциповій позиції все ж таки вдалося досягнути позитивних зрушень у стані фінансування судової системи.

Зокрема, Міністерство фінансів наполягало, щоб суддівська винагорода та оплата праці працівників апарату здійснювалися за рахунок коштів, що надходять від судового збору, які за законом повинні спрямовуватися виключно на здійснення правосуддя. Ми наголошували на неприпустимості такого підходу, оскільки суди не є госпрозрахунковими організаціями і не мають залежати від наповнення спеціального фонду держбюджету. Проти цього Рада суддів України категорично заперечувала, і врешті-решт Міністерство фінансів з нами погодилося.

Було досягнуто домовленості, що видатки на оплату праці суддів виділятимуться із загального фонду. Компроміс зводився до того, що працівники апарату судів отримуватимуть заробітну плату все ж за рахунок надходжень від сплати судового збору.

Проте у зв'язку з цим у 2012 р. виникла критична ситуація з фінансуванням видатків на оплату праці працівників апаратів місцевих та апеляційних судів, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, а також поточних видатків на забезпечення судочинства.

Зокрема, різниця між розрахованою потребою у видатках на оплату праці працівників апарату судів і нарахування на фонд заробітної плати

та видатками, передбаченими у Державному бюджеті, становить близько 2 млрд. грн.

Завдяки докладеним нами спільно з ДСА зусиллям, зверненням Голови ДСА до Президента України, Кабінету Міністрів України та Голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету у квітні було внесено зміни до Закону «Про Державний бюджет України на 2012 рік». Видатки на фінансування судової влади було збільшено на 188 млн. грн за рахунок загального фонду Державного бюджету.

Додатково у вересні 2012 р. вдалося добитися збільшення видатків на фінансування судової влади у сумі близько 595 млн. грн теж за рахунок коштів загального фонду.

Проблеми виникли також із проектом Державного бюджету України на 2013 р. На позачерговому засіданні Ради суддів України 29 серпня 2012 р. було визнано неприпустимим фінансування судової влади в обсягах, менших від потреб у видатках на 2013 р.

Зокрема, Міністерство фінансів України не передбачило коштів на збільшення у 2013 р. посадового окладу судді. У доведеному обсязі видатків також не було враховано потребу у фінансуванні для збільшення кількості суддів та працівників апарату судів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України.

Крім того, наша позиція залишалася безкомпромісною — фінансування оплати праці суддів і працівників апарату має здійснюватися виключно за рахунок загального фонду Державного бюджету.

Паралельно Рада суддів України звернулася до Верховного Суду стосовно внесення до Конституційного Суду України конституційного подання щодо офіційного тлумачення положень Закону «Про судовий збір». Зокрема, ми ініціювали вирішення питання, чи включає в себе поняття «кошти на забезпечення здійснення правосуддя» виплату винагороди суддям та заробітної плати працівникам апарату судів. 12 жовтня 2012 р. Пленум Верховного Суду України звернувся до Конституційного Суду з відповідним поданням.

У результаті нашої наполегливості основної мети вдалося досягти — у цьому році кошти на оплату праці суддів і працівників апарату передбачені в загальному фонді Державного бюджету й не залежатимуть від непередбачуваного судового збору.

Крім того, обсяг асигнувань Державній судовій адміністрації, затверджений у Законі «Про Державний бюджет України на 2013 рік», вдалося збільшити на 1,1 млрд. грн — до 4,4 млрд. грн

щодо рівня граничних обсягів видатків, доведених Міністерством фінансів.

У жовтні 2012 р. Рада суддів України також звернулася до Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до Бюджетного кодексу з метою приведення його у відповідність до Закону «Про судоустрій і статус суддів», згідно з яким бюджетні призначення на утримання судів належать до захищених статей видатків Державного бюджету.

Не можу оминати увагою питання щодо оплати праці суддів. На сьогодні судді працюють в умовах постійного перенапруження, високого фізичного й емоційного навантаження, серйозної відповідальності за прийняті рішення. При цьому суддя працює в умовах великого обсягу законодавчих та етичних заборон і обмежень. У зв'язку з цим необхідною є адекватна компенсація, яка б відповідала рівню судді в системі державних посад.

Слід віддати належне: у питанні щодо співвідношення задекларованого високого статусу судді і його реального соціального становища наразі наявні позитивні зрушення.

У результаті проведеної судової реформи оплата праці суддів регулюється законом, що повністю відповідає міжнародним стандартам. Це дало змогу виключити фактор суб'єктивного впливу із визначення розміру заробітної плати суддів та значно підвищити рівень їх фінансового забезпечення.

З питань необхідності виконання вимог законодавства щодо оплати праці суддів, а також введення в дію статей 129, 130 Закону «Про судоустрій і статус суддів» Рада суддів неодноразово зверталася до Президента України та Кабінету Міністрів України.

Завдяки нашій принциповій позиції та постійним переговорам Раді суддів України спільно з Державною судовою адміністрацією вдалося домогтися, щоб на 2012 і 2013 рр. не було зупинено норму щодо розміру посадових окладів суддів.

Ще одне важливе питання — матеріально-технічне забезпечення судів. Правосуддя має вершитися у таких приміщеннях, в яких громадяни відчували б повагу до людей у мантиях. Наголошую, це потрібно не для комфорту суддів. За даними Моніторингу стану незалежності суддів 2012 р., для громадян однією з найбільших проблем функціонування судової системи є умови перебування у приміщеннях судів. І якщо ми прагнемо підвищити соціальний престиж суддів, необхідно передусім створити їм належні умови для повноцінної роботи.

Натомість на сьогодні стан, не придатний до нормальної експлуатації, мають 45 приміщень судів, 23 «палади правосуддя» перебувають в аварійному технічному стані. Опалення в приміщенні Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області взагалі здійснюється з використанням твердого палива (вугільний котел). Абсолютно принизливе становище для правосуддя, для держави! Адже на цьому не можна економити.

Відповідно до рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи завданням ради суддів має бути також сприяння ефективності судової системи.

У цій сфері Рада суддів України має повноваження стосовно здійснення контролю за організацією діяльності судів і активно застосовувала цей важіль з метою підвищення рівня здійснення правосуддя, зокрема в такому питанні, як розгляд кримінальних справ, за якими особи тримаються під вартою.

Станом на вересень 2011 р. в Україні близько 19 тис. осіб трималися під вартою до ухвалення судового рішення у справі. Ця проблема не залишилася без реагування Президента України. Глава держави звернувся до Ради суддів України і ради суддів загальних судів щодо вивчення цієї ситуації з метою вироблення рекомендацій, які б відповідали європейським стандартам.

Робочою групою Ради суддів України протягом жовтня—грудня 2011 р. здійснено вивчення цього питання в судах Харківської, Сумської, Донецької, Луганської областей з огляду на вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини. Суддям апеляційних і місцевих судів було надано методичну допомогу.

На спільному засіданні Ради суддів України і ради суддів загальних судів 17 лютого 2012 р. було обговорено результати здійсненого вивчення та прийнято відповідне рішення. Судам надано конкретні рекомендації з метою усунення недоліків, виявлених під час вивчення.

Зазначені заходи забезпечили суттєвий позитивний ефект ще до вдосконалення інституту взяття під варту в новому Кримінальному процесуальному кодексі. Суди почали більш виважено ставитись до обрання цієї міри запобіжного заходу, а також дотримання строків розгляду цієї категорії справ. Зокрема, кількість осіб, які тримаються під вартою і рахуються за судами понад шість місяців, у I півріччі 2012 р. порівняно з I півріччям 2011 р. зменшилась на 24 %, а кількість нерозглянутих справ щодо таких

осіб зменшилась відповідно на 26 %. При цьому кількість задоволених судами подань про взяття під варту зменшилась на 29 %.

Радою суддів України також проаналізовано питання розгляду судами матеріалів про звільнення від подальшого відбування покарання осіб, які захворіли на тяжку хворобу. Зокрема, здійснено вивчення організації діяльності судів Донецької, Дніпропетровської, Харківської і Київської областей.

Результати вивчення засвідчили, що причина високого рівня смертності у місцях відбування покарання — не в роботі судів. Таке становище переважно зумовлене неналежним рівнем надання медичної допомоги в місцях відбування покарання.

У рішенні Ради суддів України від 25 травня 2012 р. судам надано відповідні рекомендації. Про підсумки вивчення поінформовано Президента України, Голову Верховної Ради України, Омбудсмана та Державну пенітенціарну службу.

Крім того, з метою підвищення ефективності здійснення правосуддя, зокрема приведення його у відповідність до європейських стандартів, Рада суддів України виступила співзасновником щомісячного науково-практичного додатка до журналу «Право України» «Європейський суд з прав людини: судова практика». Це видання поширюється по всіх судах України.

Необхідно зазначити, що на сьогодні суддівська робота потребує не тільки самовідданості, але й неабиякої мужності. Жорстоке вбивство судді Фрунзенського районного суду м. Харкова В. Трофімова та членів його сім'ї підтвердили цю істину.

Проблема забезпечення безпеки суддів і членів їх сімей далеко не нова й обговорюється на різних рівнях державної влади вже давно. Проте далі декларування намірів щодо покращення ситуації як у правовому полі, так і в реалізації законодавчих приписів справа не дійшла. Виходить, що формально судді законом захищені, але в тому й справа, що лише формально, фінансування відповідних заходів практично не здійснюється.

Натомість Рада суддів України у липні 2012 р. зверталася до Прем'єр-міністра України щодо вжиття заходів стосовно повного забезпечення охорони приміщень судів, підтримання громадського порядку в судах спеціалізованими підрозділами органів Міністерства внутрішніх справ.

Органами державної влади не враховується, що судді постійно перебувають у центрі правового

конфлікту, зіткнення протилежних інтересів і пов'язаного з цим ризику, несуть психологічне навантаження, зазнають погроз, посягань на життя і здоров'я від учасників судового розгляду та інших осіб.

На правоохоронні органи покладено обов'язок щодо забезпечення безпеки суддів, проте вони нерідко безпідставно залишають без належного реагування повідомлення суддів про погрози чи інші протиправні дії. Не завжди ефективними є заходи щодо розслідування злочинів проти життя, здоров'я суддів та їх близьких родичів. Так, упродовж 2010 — I півріччя 2012 р. не було засуджено жодної особи за вбивство або замах на вбивство судді (ст. 379 Кримінального кодексу України).

Рада суддів України негайно відреагувала на цю ситуацію і 21 грудня минулого року звернулася до органів державної влади з конкретними пропозиціями щодо необхідності забезпечити державний захист суддів і працівників апарату судів.

У зверненні стан забезпечення державного захисту суддів визнано неприпустимим, що потребує вжиття негайних кардинальних заходів реагування, а також запровадження превентивних механізмів з метою недопущення аналогічних випадків надалі.

Рада суддів України також звернулася до Уряду з пропозицією внести на розгляд Парламенту відповідні зміни до Закону «Про судоустрій і статус суддів», спрямовані на посилення державного захисту суддів і працівників апарату судів.

Зокрема, нами запропоновано врегулювати питання соціальних гарантій, державного страхування життя і здоров'я суддів, охорони приміщень судів, а також право на оснащення охоронною та пожежною сигналізацією житла за рахунок коштів Державного бюджету тощо. Передбачено також заборону надання інформації про місце проживання судді та інших даних.

Суддівський корпус України підтримує ініціативу Президента України, який у січні цього року дав доручення Уряду вжити заходів щодо посилення гарантій здійснення професійної діяльності суддів, а також підвищення їх безпеки. Сподіваюсь, що ініціативи Президента України будуть втілені в життя повною мірою, стануть дієвими і своєчасними.

Радою суддів України також було розроблено рекомендації щодо врегулювання окремих актуальних питань соціальних гарантій суддів до вирішення їх на законодавчому рівні.

Зокрема, Рада суддів України взяла на себе відповідальність роз'яснити порядок обчислення

тривалості відпусток суддів. Нагадаю, що проблема виникла у зв'язку з колізією норм Закону «Про судоустрій і статус суддів» і Закону «Про відпустки». Для вирішення цього питання нами було розроблено відповідний законопроект. Кабмін підтримав цю ініціативу й у висновку Міністерства соціальної політики було відзначено, що наша пропозиція є слушною.

Проте ще до врегулювання на законодавчому рівні Радою суддів надано рекомендації щодо визначення щорічної оплачуваної чергової відпустки судді з 1 січня 2012 р. в календарних днях з урахуванням п'ятиденного робочого тижня.

Ми також звернулися до Кабінету Міністрів України та Комітету з питань правосуддя Верховної Ради України із законодавчими пропозиціями стосовно врегулювання питання щодо виплати суддівської винагороди у зв'язку із введенням у дію з 1 січня 2012 р. нових умов оплати праці суддів.

Одночасно ми надали роз'яснення про те, що винагорода судді, нарахована з 1 січня 2012 р. за повний відпрацьований місяць, не може бути меншою, ніж його середньомісячний дохід за попередні 12 місяців чи менший відпрацьований період за останньою посадою.

Питання щодо кадрового забезпечення судів тісно пов'язане із заохоченням суддів і працівників апаратів судів.

За період роботи Радою суддів України внесено подання Президенту України щодо нагородження суддів у відставці: орденом князя Ярослава Мудрого IV ступеня, орденом княгині Ольги III ступеня, присвоєння почесного звання «Заслужений юрист України» 40 суддям у відставці. Президент України підтримав усі наші подання. Ми також прийняли рішення щодо заохочення відзнаками Ради суддів України 32 суддів і працівників апарату.

Шановні колеги!

Президент України важливим пріоритетом модернізаційних змін визначив подальше реформування судової системи. У цьому процесі вагоме слово повинні мати судді через органи суддівського самоврядування.

Вважаю, що важливим напрямом вдосконалення організаційного забезпечення здійснення правосуддя є подальший розвиток самоврядних начал. Зокрема, останні тенденції в Європі відображають намір посилити самоуправління судової системи. Безумовно, питання функціонування судів повинні регламентуватись на рівні закону. Однак окремі питання щодо

нормативного регулювання їх внутрішньої діяльності мають вирішувати самі органи суддівського самоврядування.

Крім того, органи суддівського самоврядування повинні бути наділені важливою функцією щодо визначення напрямів державної політики в питаннях розвитку судової системи. Рада суддів України має формувати єдину політику у цій сфері, представляти і захищати інтереси суддівського корпусу у відносинах з іншими органами влади.

Вбачається, що саме органи суддівського самоврядування повинні стати центром акумулювання ідей і досвіду здійснення судової реформи. В їх полі зору мають перебувати всі напрями судової реформи та має забезпечуватися взаємодія з іншими органами державної влади.

В ініціюванні та здійсненні подальших реформ пріоритетною має бути роль самих суддів. Якщо суддівське співтовариство не буде дбати про незалежність судової влади і підвищення якості правосуддя, ефективності організації роботи, то це будуть робити інші органи державної влади. Так наша бездіяльність може трансформуватись у залежність.

При цьому вбачається, що подальше підвищення ефективності правосуддя має здійснюватися шляхом розвитку нових технологій судочинства. Необхідно також запровадити становище, за якого суди будуть розглядати лише ті справи, в яких існує реальний спір. Потребують вирішення і питання усунення правової невизначеності стосовно розмежування юрисдикцій, подальше вдосконалення процесуального законодавства.

Підсумовуючи, хочу наголосити: запорукою розвитку судової влади України є наявність згуртованого і незалежного суддівського корпусу, який би мав істотну вагу в державній діяльності.

Впевнений, що ми з честю подолаємо всі труднощі та гідно продовжимо нашу спільну справу захисту прав і свобод людини.

Новому складу Ради суддів України бажаю успіхів у досягненні поставлених цілей. Наших колег чекає непроста і відповідальна робота, потрібно бути мудрими, а в багатьох випадках — і проявляти мужність.

Насамкінець хочу ще раз закликати, щоб ми разом своїми діями, справедливими судовими рішеннями утверджували дійсно самостійну, сильну та відповідальну судову владу. Адже лише така судова влада зможе захистити не лише громадян та юридичних осіб, а й свою незалежність!

РІШЕННЯ

XI чергового з'їзду суддів України

22 лютого 2013 року

м. Київ

Вісник
Верховного Суду України

Заслухавши та обговоривши доповіді, представлені на з'їзді, XI черговий з'їзд суддів України відзначає наявність позитивних зрушень у сфері здійснення судочинства: посилення гарантій незалежності суддів; підвищення рівня суддівського самоврядування; вдосконалення процесуального законодавства, зокрема прийняття Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України), що відповідає міжнародним стандартам; запровадження єдиної автоматизованої системи документообігу в судах; удосконалення процедури добору кандидатів на посаду судді та призначення на суддівську посаду, а також порядку притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Зазначені результати є наслідком проведення судової реформи, започаткованої прийняттям Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів», та засвідчують ефективність реалізації його положень, що констатується і у висновках міжнародних експертів.

При цьому, незважаючи на значне навантаження на суддів та складні умови їх діяльності, судами забезпечується якісний розгляд переважної більшості справ протягом розумного строку.

Упродовж 2012 року до судів першої інстанції надійшло на розгляд 4,2 млн справ та матеріалів. Зазначені суди розглянули 4,4 млн справ та матеріалів, що становить 91,5 % від кількості тих, які перебували на розгляді.

У 2012 році порівняно з 2011 роком поліпшилась оперативність розгляду судами цивільних справ. Так, у 2012 році кількість цивільних справ, розглянутих із порушенням строків, зменшилась на 29,8 % і становила 89,9 тис. [128,1 тис.], їх питома вага також зменшилась і становила 7,3 % [8,2 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено. Кількість нерозглянутих цивільних справ зменшилась на 7,5 % і становила 183,7 тис. [198,6 тис.], їх частка від кількості справ, що перебували на розгляді, також зменшилась і становила 12,3 % [17 %].

Кількість кримінальних справ, призначених до попереднього і судового розгляду з порушенням строків, порівняно з 2011 роком

зменшилась на 43,5 % і становила 3,4 тис. [6 тис.], їх частка від кількості справ, провадження в яких закінчено, також зменшилась і становила 1,8 % [3 %]. Суди не розглянули 33,4 тис. [майже 40 тис.] кримінальних справ, що на 16,3 % менше, ніж у 2011 році, їх частка від кількості справ, що перебували на розгляді, також зменшилась і становила 14,2 % [15,9 %].

Кількість спорів, вирішених місцевими господарськими судами понад установлений строк, зменшилась на 14,7 % і становила 29 [34], водночас їх частка від кількості справ, провадження в яких закінчено, залишилась стабільною і становила 0,03 %. Кількість нерозглянутих господарських справ зменшилась на 9 % і становила 30,5 тис. [33,6 тис.], але їх частка від кількості справ, що перебували на розгляді, збільшилась і становила 20,6 % [16,3 %].

Незважаючи на зменшення майже втричі (з 207,4 тис. до 69,4 тис.) кількості адміністративних справ, розглянутих загальними місцевими та окружними адміністративними судами з порушенням строків, оперативність розгляду справ значно погіршилась. Так, їх питома вага від кількості справ, провадження в яких закінчено, зросла більш, ніж удвічі, і становила 14 % [5,7 %]. Суди не розглянули 33,6 тис. [майже 155 тис.] адміністративних справ, що у 4,6 раза менше, ніж у 2011 році, а їх частка від кількості справ, що перебували на розгляді, збільшилась і становила 6,2 % [4,1 %].

У 2012 році дещо погіршилась якість розгляду кримінальних і цивільних справ. Так, в апеляційному порядку скасовано і змінено вироки стосовно 14,2 тис. [12,9 тис.] осіб, що на 10,1 % більше, ніж у 2011 році, їх питома вага від кількості тих, щодо яких постановлено вироки місцевими загальними судами, становить 7,6 % [6,9 %]. Також збільшилась як кількість, так і частка скасованих і змінених в апеляційному порядку рішень у цивільних справах позовного та окремого провадження. Зокрема, скасовано і змінено 35,2 тис. рішень, що на 14,5 % більше, їх частка від кількості ухвалених місцевими загальними судами рішень становить 4,9 % [4,1 %].

У 2012 році кількість скасованих і змінених в апеляційному порядку постанов в

МАТЕРІАЛИ XI ЧЕРГОВОГО З'ЇЗДУ СУДДІВ УКРАЇНИ

адміністративних справах зменшилася на 7,4 % і становила 269,2 тис. [290,9 тис.], водночас їх частка від кількості ухвалених місцевими (окружними та загальними) судами становить 61,5 % [8,3 %]. Це зумовлено неодноразовими змінами законодавства щодо підсудності справ, пов'язаних із соціальними виплатами, що призвело до накопичення в апеляційних судах значної кількості справ цієї категорії, які розглядалися місцевими судами у попередні роки.

В апеляційному порядку скасовано та змінено 7,8 тис. [11,1 тис.] судових рішень місцевих господарських судів, що на 29,6 % менше, ніж у 2011 році, їх частка від кількості рішень, ухвалених місцевими судами, становила 4 % [4,1 %].

Досягнення у сфері здійснення правосуддя є очевидними, однак подальшому розвитку судової реформи перешкоджає низка негативних факторів, які істотно впливають на ефективність роботи судів і доступність правосуддя.

Окремі посадові особи та політичні сили здійснюють спроби чинити тиск на суддів, втручатися у здійснення правосуддя, в тому числі у формі пікетів, голодувань, мітингів. Такі дії перешкоджають належному судовому захисту прав і свобод громадян, дискредитують судочинство, підривають довіру суспільства до судів. Необхідно негайно усунути випадки приниження авторитету судової влади посадовими особами органів державної влади різних рівнів та політиками через засоби масової інформації.

У зв'язку з надмірним навантаженням на суддів термінового вирішення потребує проблема оптимізації навантаження з метою забезпечення права кожного на справедливий судовий розгляд справи протягом розумного строку.

З метою підвищення рівня доступності правосуддя необхідно вживати заходів щодо поліпшення правових знань громадян про судові процедури, функціонування судової системи та порядок захисту їх прав і законних інтересів.

Наявні також інші проблеми у сфері забезпечення діяльності судової влади, зволікання з вирішенням яких може призвести до зниження ефективності судочинства.

Здійснення оперативного та якісного вирішення судових справ є неможливим без належного кадрового, фінансового і матеріально-технічного забезпечення роботи судів.

Проте з'їзд констатує, що протягом 2010—2013 років триває систематичне недофінансування судів. Видатки Державного бюджету України на фінансування судової влади у 2010 році

становили лише 29 % від потреби, у 2011 році — 31 %, у 2012 році — 41 %. Бюджет судової влади у 2013 році — 4,9 млрд грн, що на 93,7 млн грн більше, ніж у 2012 році. Однак ця сума становить лише 47 % від потреби.

При цьому питома вага видатків на фінансування судової влади у видатковій частині Державного бюджету України протягом 2010—2013 років була мізерною: у 2010 році — 0,9 %, у 2011 році — 1 %, у 2012 році — 1,2 %, у 2013 році — також тільки 1,2 %.

Установлений на сьогодні рівень гарантій матеріального і соціального забезпечення суддів не відповідає їхньому статусу й обсягу виконуваної ними роботи. Низькою залишається й оплата праці працівників апарату судів, яка не відповідає рівню заробітних плат державних службовців відповідних рівнів в інших органах державної влади.

Не вирішено також проблеми, пов'язані з охороною судів і забезпеченням безпеки суддів, членів їх сімей та працівників апарату судів, фінансування відповідних заходів практично не здійснюється.

Визнаючи важливість інформаційної відкритості судів, з'їзд вважає за необхідне й надалі вдосконалювати взаємодію судів та органів суддівського самоврядування із засобами масової інформації, зміцнювати взаєморозуміння між суддями та журналістами з метою розвитку конструктивного діалогу та забезпечення належного висвітлення здійснення правосуддя, підвищення рівня довіри громадян до судів.

Водночас подальшого вдосконалення на законодавчому рівні потребують:

- реформування інших видів судочинства — адміністративного, господарського, цивільного, що необхідно для підвищення оперативності та якості здійснення правосуддя в Україні з урахуванням європейських стандартів;

- конституційні положення щодо формування та діяльності Вищої ради юстиції як передумови для обмеження політичного впливу на процеси призначення суддів на посади та їх притягнення до дисциплінарної відповідальності;

- заходи щодо подальшого розвантаження суддів, зняття з них не властивих їм функцій, забезпечення розгляду судами лише тих справ, у яких існує реальний спір;

- запровадження обов'язкової участі органів суддівського самоврядування в бюджетному і законодавчому процесі;

- забезпечення фінансування судів на рівні, не нижчому за потребу;

– відновлення гарантій матеріального і соціального забезпечення суддів.

Виходячи з наведеного, ХІ черговий з'їзд суддів України **в и р і ш и в:**

1. Висловити підтримку діяльності Президента України щодо ініціювання законопроектів, спрямованих на вдосконалення здійснення правосуддя, зокрема кримінального судочинства, посилення гарантій незалежності суддів; вжиття заходів для поліпшення стану фінансування судової влади, посилення гарантій здійснення професійної діяльності суддів, підвищення безпеки суддів та членів їхніх сімей.

2. Звіт голови Ради суддів України Романюка Я.М. щодо забезпечення незалежності судів і суддів, стану фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів узяти до відома. Схвалити діяльність Ради суддів України щодо виконання рішень Х позачергового з'їзду суддів України, утвердження в Україні незалежної судової влади, підвищення ефективності судової системи та доступності правосуддя, зміцнення організаційної єдності функціонування судових органів, вжиття цілеспрямованих системних заходів щодо посилення правового та соціального захисту суддів, вирішення питань організаційного забезпечення діяльності судів, підвищення рівня довіри громадян до правосуддя та інформаційної відкритості судочинства.

3. Схвалити діяльність Ради суддів України щодо розробки проектів законів, спрямованих на вдосконалення засад функціонування та забезпечення незалежності судової влади, посилення правових гарантій статусу суддів; рекомендувати Раді суддів України продовжити роботу з підготовки законодавчих пропозицій з актуальних питань судочинства та статусу суддів.

4. Схвалити Стратегічний план розвитку судової влади на 2013—2015 роки.

5. Схвалити План заходів щодо підвищення рівня правових знань громадян про судові процедури, функціонування судової системи та порядок захисту своїх прав і охоронюваних законом інтересів.

6. Схвалити Концепцію інформаційно-комунікаційної стратегії діяльності Ради суддів України.

7. Раді суддів України:

– розробити комплексні заходи з метою реалізації пропозицій, висловлених у доповідях і виступах з питань порядку денного ХІ чергового з'їзду суддів України;

– вживати заходів щодо подальшого зміцнення незалежності суддів, гарантій їх право-

вого та соціального захисту, поліпшення стану організаційного забезпечення діяльності судів, зростання рівня довіри громадян до правосуддя, поліпшення стану фінансування судової влади; підвищення якості судочинства;

– вжити заходів щодо законодавчого вирішення питання обов'язкової участі органів суддівського самоврядування у формуванні бюджету судової влади, його обговоренні у Верховній Раді України, а також у законотворчому процесі;

– повторно звернутися до Кабінету Міністрів України стосовно необхідності внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо віднесення бюджетних призначень на утримання судів до захищених статей видатків Державного бюджету України шляхом приведення статті 55 Бюджетного кодексу України у відповідність зі статтею 142 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»;

– вжити заходів щодо запровадження в судах посади прес-секретаря;

– проводити роботу щодо виявлення внутрішніх та зовнішніх факторів, що здійснюють негативний вплив на рівень довіри громадян до правосуддя;

– продовжувати систематично проводити моніторинг стану незалежності суддів, ефективності та доступності правосуддя, висвітлювати результати моніторингу в засобах масової інформації;

– розглянути можливість створення судового телеканалу;

– розробити та подати суб'єктам права законодавчої ініціативи пропозиції щодо внесення змін до КПК України про те, що внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею, можливе лише за згодою Ради суддів України;

– розробити пропозиції про внесення змін та доповнень до законодавчих актів, що регулюють питання адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення корупційних дій, пов'язаних з втручанням у здійснення судочинства;

– розробити та впровадити дієві механізми захисту суддів та юридичної відповідальності за збирання, зберігання та поширення інформації, яка завдає шкоди авторитету правосуддя.

8. Звіти голови ради суддів адміністративних судів Кобилянського М.Г., голови ради суддів господарських судів Удовиченка О.С., голови ради суддів загальних судів Отрош І.О. взяти

до відома. Схвалити діяльність рад суддів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, стану фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів.

9. Радам суддів:

- відстоювати інтереси суддів у питаннях правового захисту суддів, їх соціального і побутового забезпечення, належним чином реагувати на будь-які прояви втручання в їх діяльність щодо здійснення правосуддя;

- брати участь у підготовці та опрацюванні законопроектів, що стосуються судоустрою і судочинства, статусу суддів, забезпечення діяльності органів судової влади;

- продовжити роботу щодо вивчення стану організації здійснення судочинства у відповідних судах;

- продовжувати роботу стосовно підбору та підготовки кадрів для надання рекомендацій Вищій раді юстиції щодо кандидатур на адміністративні посади в судах.

10. Доручити раді суддів загальних судів здійснити вивчення стану організації діяльності загальних судів щодо практики застосування норм КПК України.

11. З метою забезпечення однакового застосування судами законодавства звернути увагу судів усіх рівнів на необхідність при здійсненні правосуддя враховувати висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судових рішень.

12. З метою забезпечення підвищення рівня ефективності здійснення правосуддя доручити вищим спеціалізованим судам та апеляційним судам активізувати роботу щодо здійснення узагальнень судової практики, надання методичної допомоги судам нижчого рівня, звернувши особливу увагу на питання, що виникають у судів при застосуванні норм КПК України.

13. Органам суддівського самоврядування, головам судів усіх рівнів, суддям вживати заходів щодо забезпечення інформаційної відкритості діяльності судів, підвищення рівня довіри громадян до правосуддя, зміцнення авторитету судової влади.

14. Звернути увагу суддів України на необхідність здійснення правосуддя на засадах верховенства права, забезпечення захисту гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Конституцією та законами України прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних

осіб, інтересів суспільства і держави, особливу увагу звернути на необхідність підвищення якості розгляду адміністративних, кримінальних і цивільних справ.

15. Звернутися до Президента України щодо фактів дискредитації судової влади, що мали місце під час публічних висловлювань співголови Комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права Головатого С.П., які підривають суспільну довіру і повагу до правосуддя, та щодо можливості Головатого С.П. очолювати зазначену Комісію.

16. Звернутися до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України стосовно підтримки проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо посилення гарантій незалежності суддів» стосовно гарантій матеріального і соціально-побутового забезпечення суддів, розробленого Радою суддів України.

17. Звернутися до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України щодо забезпечення фінансування судової системи в обсягах, необхідних для належного здійснення правосуддя, відповідно до вимог статті 130 Конституції України; підвищення рівня матеріальних і соціальних гарантій незалежності суддів, щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці, забезпечення суддів житлом, підвищення рівня оплати праці працівників апарату судів, посилення законодавчих та інших заходів забезпечення державного захисту суддів та працівників апарату судів.

18. З метою недопущення зниження категорій посад державних службовців, які працюють в судах, звернутися до Верховної Ради України щодо підтримки проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо удосконалення положень про статус працівників апарату суду) (реєстраційний № 2272 від 11 лютого 2013 року), внесенного народним депутатом України Воропаєвим Ю.М.

19. З метою врегулювання проблемних питань, пов'язаних із виплатою суддівської винагороди і заробітної плати працівникам апарату судів, звернутися до Кабінету Міністрів України щодо розробки і внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» щодо збільшення на 2,2 млрд грн видатків із загального фонду державного бюджету на виплату суддівської винагороди і оплату праці працівників апарату судів.

20. Звернутися до Кабінету Міністрів України стосовно внесення на розгляд до Верховної Ради України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо фінансування судової влади)», схваленого Радою суддів України.

21. Інформацію Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Самсіна І.Л. щодо діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України взяти до відома. Вищій кваліфікаційній комісії суддів України забезпечувати належний добір кандидатів для формування професійних суддів, підвищувати вимоги до ділових та моральних якостей кандидатів на посади суддів; надавати принципovu

оцінку суддям, які допускають порушення закону, присяги судді, тяганину при розгляді справ або своєю поведінкою компрометують звання судді.

22. Звіт Голови Державної судової адміністрації України Кирилюка Р.І. про діяльність Державної судової адміністрації України взяти до відома. Державній судовій адміністрації України вжити необхідних заходів з метою поліпшення організаційного забезпечення діяльності органів судової влади, підвищення рівня фінансування судової системи, забезпечення належних умов діяльності судів.

23. Контроль за виконанням цього рішення покласти на Раду суддів України.

**Головуючий на з'їзді
Секретар з'їзду**

**Я.М. Романюк
В.І. Маслій**

РІШЕННЯ XI чергового з'їзду суддів України

22 лютого 2013 року

м. Київ

Про затвердження Кодексу суддівської етики

Відповідно до статті 56, пункту 8 частини другої статті 123, частини шостої статті 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

затвердити Кодекс суддівської етики судді, затверджений V з'їздом суддів України 24 жовтня 2002 року, в такій редакції (додається).

**Головуючий на з'їзді
Секретар з'їзду**

**Я.М. Романюк
В.І. Маслій**

ЗАТВЕРДЖЕНО
XI черговим з'їздом суддів України
22 лютого 2013 року

КОДЕКС СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ

Преамбула

Здійснення права кожного на судовий захист на основі принципу верховенства права, здійснення правосуддя від імені держави Україна виключно на підставі Конституції та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, висувають високі вимоги до моральних якостей кожного судді.

Усвідомлюючи значимість своєї місії, з метою зміцнення та підтримки довіри суспільства

до судової влади судді України вважають, що зобов'язані проявляти і пропагувати високі стандарти поведінки, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці.

Керуючись Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», враховуючи статтю 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, за якою кожен має право на незалежний і справедливий суд,

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Основні принципи щодо незалежності судових органів, схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів, схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 15 грудня 1989 року, Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, Європейську хартію про закон «Про статус суддів», Рекомендацію СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, з'їзд суддів України затверджує цей Кодекс суддівської етики, положення якого спрямовані на встановлення етичних стандартів, пов'язаних зі статусом судді.

РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян до суду, віри у його чесність, незалежність, неупередженість та справедливість.

Стаття 2

Суддя має уникати будь-якого незаконного впливу на його діяльність, пов'язану зі здійсненням правосуддя, та бути незалежним від своїх колег у процесі прийняття рішень. Він не має права використовувати своє посадове становище в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб та не повинен дозволяти цього іншим.

Стаття 3

Суддя має докладати всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною.

Стаття 4

Порушення правил етичної поведінки, встановлених цим Кодексом, не можуть самі по собі застосовуватися як підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та визначати ступінь їх вини.

РОЗДІЛ II ПОВЕДІНКА СУДДІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Стаття 5

Незалежність судді під час здійснення правосуддя є передумовою дії принципу верховенства права та невід'ємною складовою справедливого суду.

Стаття 6

Суддя повинен виконувати свої професійні обов'язки незалежно, виходячи виключно з фактів, установлених на підставі власної оцінки доказів, розуміння закону, верховенства права, що є гарантією справедливого розгляду справи в суді, незважаючи на будь-які зовнішні впливи, стимули, загрози, втручання або публічну критику.

Стаття 7

Суддя повинен старанно й неупереджено виконувати покладені на нього обов'язки та вживати заходів для поглиблення своїх знань та вдосконалення практичних навичок.

Стаття 8

Суддя повинен здійснювати судочинство в межах та порядку, визначених процесуальним законом, і виявляти при цьому тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб.

Стаття 9

Суддя під час здійснення правосуддя не повинен допускати проявів неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо та дозволяти цього іншим.

Стаття 10

Суддя повинен виконувати обов'язки судді безсторонньо і неупереджено та утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів стосовно рівності професійних суддів, народних засідателів та присяжних при здійсненні правосуддя.

Стаття 11

Суддя повинен проявляти повагу до права на інформацію про судовий розгляд та не допускати порушення принципу гласності процесу.

РОЗДІЛ III ПОЗАСУДОВА ПОВЕДІНКА СУДДІ

Стаття 16

Суддя не може належати до політичних партій і професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. Суддя повинен надавати пріоритет здійсненню правосуддя над усіма іншими видами діяльності.

Стаття 17

Суддя має право брати участь у громадській діяльності, публічних заходах, якщо вони не завдають шкоди його статусу, авторитету суду і не можуть вплинути на здійснення правосуддя, проте повинен уникати взаємовідносин, які можуть вплинути на незалежність та неупередженість судді.

Стаття 18

Суддя повинен бути обізнаним про свої майнові інтереси та вживати розумних заходів для того, щоб бути обізнаним про майнові інтереси членів своєї сім'ї.

Стаття 19

Суддя повинен враховувати, що сімейні, соціальні взаємовідносини чи будь-які інші стосунки та втручання з боку органів державної влади не мають впливати на поведінку судді чи ухвалення судових рішень.

Стаття 20

Наявність власної сторінки судді у соціальних мережах, його участь в Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади.

Суддя у визначеному законом порядку надає засобам масової інформації можливість отримувати інформацію, не допускаючи при цьому порушення прав і свобод громадян, приниження їх честі й гідності, а також авторитету правосуддя.

Стаття 12

Суддя не може робити публічних заяв, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Суддя не має права розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи.

Стаття 13

Суддя, який перебуває на адміністративній посаді в суді, повинен утримуватися від поведінки, дій або висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів у єдиному статусі суддів і в те, що професійні судді здійснюють колективне вирішення питань щодо організації роботи суду.

Стаття 14

Суддя повинен уникати позапроцесуальних взаємовідносин з будь-яким із учасників процесу або його представником у справі за відсутності інших учасників процесу.

Стаття 15

Неупереджений розгляд справ є основним обов'язком судді. Суддя має право заявити самовідвід у випадках, передбачених процесуальним законодавством, у разі наявності упередженості щодо одного з учасників процесу, а також у випадку, якщо судді з його власних джерел стали відомі докази чи факти, які можуть вплинути на результат розгляду справи.

Суддя не повинен зловживати правом на самовідвід.

Суддя заявляє самовідвід від участі в розгляді справи у разі неможливості ухвалення ним об'єктивного рішення у справі.